

CONTRIBUȚII LA ISTORICUL BIBLIOTECII GIMNAZIULUI „HONTERUS” DIN BRAȘOV

de MARIANNE SIEGMUND

Brașovul, ca vechi centru cultural, are tradiții bogate și în domeniul istoriei bibliotecilor.

El a găzduit din timpul Renașterii cea mai bogată și vestită bibliotecă școlară din Transilvania, așezămint cultural de importanță pentru tot sud-estul Europei. Din acest motiv, în cele ce urmează, am căutat să urmărim dezvoltarea acestei instituții culturale de-a lungul secolelor, pentru a-i preciza locul pe care îl ocupă în istoria bibliotecilor din România.

În căutarea primelor începuturi ale bibliotecii gimnaziului din Brașov — în urma comparării celui mai vechi catalog de bibliotecă al gimnaziului „Honterus” cu catalogul bibliotecii școlare din Sibiu, cunoscută sub numele „Biblioteca capelei” și cu cel al bisericii evanghelice din Sibiu de la sfârșitul secolului al XIV-lea — ajungem la concluzia că și la Brașov trebuia să fi existat deja în perioada dinaintea Reformei diferite colecții de cărți, care ulterior au ajuns în biblioteca gimnaziului. S-ar putea ca numărul mare de scrieri scolastice și catolico-liturgice care apar înregistrate în catalogul din 1575 să fi provenit chiar dintr-o veche colecție de cărți a mănăstirii dominicanilor din Brașov¹.

Deja în secolele al XIV-lea și al XV-lea numeroși sași transilvăneni, care au studiat în străinătate², au adus multe cărți tipărite sau copiate cu mînă. În secolul al XIV-lea în bibliotecile cîtorva biserici din Transilvania³ apar asemenea cărți din care au fost alcătuite probabil primele colecții de cărți din Brașov.

Umanistul brașovean Johannes Honterus, întorcîndu-se în anul 1533 din Basel, a găsit deci la Brașov cîteva colecții de cărți care în cursul Reformei au fost secularizate și adunate într-un singur loc, constituind astfel baza bibliotecii gimnaziului, fondat de Honterus în anul 1541.

¹ Julius Gross, *Zur ältesten Geschichte der Kronstädter Gymnasialbibliothek*, Hermannstadt, W. Krafft, 1888, p. 7.

² *Istoria României*, vol. 2, București, 1962, p. 1.035.

Vezi și: Julius Gross, *Katalog der von der Kronstädter Gymnasialbibliothek bei der 400-jährigen Luther-Feier in Kronstadt ausgestellten Druckwerke aus dem Reformationszeitalter*, Kronstadt, 1883, Introducere.

³ Dr. Fr. Teutsch, *Zur Geschichte des deutschen Buchhandels in Siebenbürgen. Archiv für Geschichte des deutschen Buchhandels*, Leipzig, 1879, IV/15.

Achiziții de cărți sînt atestate documentar încă din anul 1533⁴, anul întoarcerii lui Honterus la Brașov, iar la 27 iulie 1543 magistratul orașului a destinat 312 florini spre cumpărare de cărți pentru biblioteca școlii⁵, sumă care reprezenta valoarea casei unui patrician⁶.

În *Cartea Reformei* (*Das Reformationsbüchlein*) din 1543 găsim în capitolul intitulat „Despre școli” următoarele rânduri:

„...pentru cei care studiază a fost amenajată o bibliotecă publică, dotată cu diferiți scriitori buni, cu cărți teologice, medicale, juridice și tot ce se găsește mai valoros în limita posibilităților noastre modeste”⁷.

Deoarece biblioteca a devenit în curînd neîncăpătoare, în anul 1547 s-a construit o clădire destinată anume acestei instituții⁸.

Această clădire poate fi considerată prima construcție cunoscută cu această destinație inițială⁹, iar instituția ca atare prima bibliotecă școlară din țara noastră. Totodată a fost elaborat prima dată în țară¹⁰ un regulament, adăugînd Constituției școlii, regulament care precizează sarcinile bibliotecarului.

Honterus a scris umanistului Sebastian Münster despre această bibliotecă numită în limba poporului „Liberei” de la latinescul „Libraria”: „În acest oraș se află o bibliotecă recent construită, cum nu mai există nici una în întreaga Panonie de cînd biblioteca lui Mathias Corvinus a fost distrusă”¹¹.

În această clădire biblioteca a rămas 150 de ani, pînă în timpul marelui incendiu din 21 aprilie 1689, cînd a fost distrusă.

Din fondul bogat al bibliotecii s-au păstrat doar 26 cărți¹², în schimb au putut fi salvate mai multe cataloage din perioada dinaintea incendiului și anume din anii 1575, 1619, 1622, 1625, 1626, 1619 și 1668. Acestea ne permit să avem o clară privire de ansamblu asupra mărîmii și compoziției fondului de cărți din aceea vreme: în total au fost înregistrate circa 600 de volume, dintre care aproximativ 70 de manuscrise cu conținut preponderent liturgic.

Aceste liste de cărți din anii 1575—1668 au fost scrise de către rectorii gimnaziului¹³, care în acei timp au îndeplinit și funcția de bibliotecari.

⁴ *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, vol. 2, Kronstadt, 1889, p. 287, 294. Honterus determină magistratul orașului să aprobe și să sprijine cumpărarea de cărți din Germania pe seama orașului.

⁵ *Ibidem*, p. 654.

⁶ Gernot Nussbächer, *Contribuții la istoricul bibliotecii lui Honterus*. În: *Revista bibliotecilor*, XXVI, 1973, 12, p. 743.

⁷ Johannes Honterus, *Reformatio ecclesiae Coronensis ac totius Barcensis provinciae*, 1543, capitolul „De scholis”.

⁸ *Quellen ...*, vol. 3, Brașov, 1896, p. 422.

⁹ Gernot Nussbächer, *op. cit.*, p. 743.

¹⁰ *Ibidem*, p. 744.

¹¹ Gernot Nussbächer, *Johannes Honterus. Sein Leben und Werk in Bildern*, ed. II, Bukarest, Kriterion, 1974, p. 71.

¹² Gernot Nussbächer, *op. cit.*, p. 744.

¹³ Julius Gross, *Zur ältesten Geschichte der Kronstädter Gymnasialbibliothek*, Hermannstadt W. Krafft, 1888, p. 104—113. Cărțile însemnate prin asterisc din catalogul din anul 1705 al lui Martin Ziegler.

¹⁴ *Ibidem*, p. 4.

Cel mai vechi catalog, deci cel din 1575, se compune din trei părți: prima parte cuprinde în 22 de subsecții, însemnate prin litere, opere aranjate în ordine alfabetică; a doua parte cuprinde mai ales cărți liturgice și manuscrise, păstrate într-un dulap („Libri inter crates inclusi“, sau „In Armario“), iar a treia parte, cărțile de muzică ale bibliotecii.

Cele două cataloage din anii 1625 și 1626 sînt absolut identice și conțin înregistrări de cărți după conținut, împărțind fondul în 8 domenii¹⁵.

Din cele două cataloage din anii 1619 și 1668 aflăm că 20 de ani înaintea incendiului numărul exact al cărților din bibliotecă, rămase în urma diferitelor pierderi, era de 486.

După marele incendiu, în anul 1705, Martin Ziegler, rectorul gimnaziului, a întocmit un catalog care cuprinde puținele cărți salvate precum și cele donate bibliotecii după incendiu¹⁶.

În acest catalog, cărțile (în total 270) sînt înregistrate în ordinea formatelor: folio, quarto, octavo, duodecimo.

În anul 1794, din inițiativa rectorului Johann Teutsch, s-a început redactarea unui catalog științifico-sistematic în trei volume¹⁷.

Pe prima pagină se află un tabel cu cele 26 de științe în care a fost împărțit fondul cărților. În catalog sînt înregistrate cărțile apărute pînă în 1810.

În 1811 la aceste trei volume s-a adăugat un volum suplimentar¹⁸, care conține în aceeași ordine a științelor înregistrări pînă în 1851.

În același an rectorul Fabricius¹⁹ a început redactarea unui catalog cronologic al cărților achiziționate între anii 1811–1878²⁰. Acest catalog corespunde unui registru inventar de azi, în care se înregistrează toate cărțile în ordinea intrării lor în bibliotecă.

În anul 1813, Michael Hiemesch²¹ a început întocmirea unui catalog alfabetic²². În acest catalog cărțile au fost înregistrate independent de domeniul de care aparțin și fără număr de ordine sau inventar, în ordinea alfabetică, după numele autorului și cu indicarea sumară a titlului, inclusiv locul și anul apariției.

¹⁵ Împărțirea cărților după conținut în următoarele științe:

- Libri utriusque Juris
- Libri Mathematici.
- Geographici — Astronomici et Arithmetici.
- Libri Philosophici.
- Libri Poetici, Grammatici — Lexicographi — Oratores.
- Libri Historici.
- Libri Theologici et.
- Libri Musici.

¹⁶ Catalogus Librorum Bibliothecae Coronensis, Arhiva Bisericii Negre, IV F 89.

¹⁷ Catalogi Bibliothecae Gimnasii Coronensis, 1810, tom I, II, III, Arhiva Bisericii Negre, IV F 30 I, II și III.

¹⁸ Supplimentband, Arhiva Bisericii Negre, IV F 30 IV.

¹⁹ Joseph Fr. Trausch, Cuvînt înainte la „Catalogus Bibliothecae Gimnasii Coronensis“, Arhiva Bisericii Negre, T.q. 143.

²⁰ Catalogus Bibliothecae Gimnasii Coronensis Chronologicus (1811–1878). Arhiva Bisericii Negre, IV F 30 V.

²¹ Joseph Fr. Trausch, *op. cit.*

²² Alphabetisch-summarisches Verzeichnis aller Bücher der Bibliothek des Kronstädter Gymnasiums, Arhiva Bisericii Negre, IV F 30 VI.

Datorită acestui sistem de cataloage (sistematic, alfabetic și cronologic) care se completează reciproc, la biblioteca gimnaziului „Honterus” în prima jumătate a secolului al XIX-lea, cititorul a putut afla cu ușurință care scriitori au fost reprezentați în bibliotecă și prin care opere anume, ce fel de cărți existau dintr-un anumit domeniu și ce a intrat în bibliotecă într-o anumită perioadă de timp. Îngă fiecare carte din catalogul alfabetic și cronologic se indică volumul, capitoul și pagina din catalogul principal, în care se arată locul cărții în bibliotecă.

Totuși acest sistem de cataloage avea o mare lipsă: registrele, al căror spațiu pentru fiecare domeniu sau literă era limitat, nu permiteau o dezvoltare dinamică a sistemului. Abia în anul 1857, bibliotecarul Friedrich Haupt va redacta primele cataloage pe fișe²³, care nu s-au păstrat însă.

În anul 1830 Joseph Fr. Trausch, cunoscutul istoric local și colecționar de manuscrise, a întocmit un „Catalog al transilvanicelor”²⁴ din biblioteca gimnaziului.

Acest catalog, alfabetic, este un extras din „Marele catalog” al bibliotecii, cuprinzând și operele tipărite de autorii transilvăneni în străinătate precum și cele tipărite de străini în Transilvania. Într-o rubrică separată se indică la fiecare literă și manuscrisele „transilvanice”.

În introducerea din catalog Trausch dezvoltă pe câteva pagini ample „Instrucțiuni pentru bibliotecarul gimnaziului ev. din Brașov”: În acea vreme bibliotecii îi aparțineau și colecțiile de științe naturale, numismatice și arheologice, precum și aparatele necesare experiențelor fizice și materialele didactice de geografie. Era interzisă scoaterea manuscriselor și a operelor prețioase din incinta sălii de lectură, care era deschisă de 2 ori pe săptămână între orele 16—18. Cărțile se împrumutau pentru 4—6 săptămâni, pe bază de semnătură personală și a unei taxe.

Dacă de la înființarea bibliotecii funcția de bibliotecar era indeplinită de directorii gimnaziului, începând cu anul 1849, primul bibliotecar al gimnaziului numit din colectivul profesorilor, devine profesorul de fizică Eduard Lurtz²⁵.

În anul 1852, biblioteca cuprindea 10—11 mii de volume și suma anuală acordată pentru achiziționarea cărților a fost de 60—80 florini²⁶.

După 1859, în urma supraetajării clădirii, s-a amenajat o nouă sală de lectură, iar colecția de cărți și manuscrise care cuprindea peste 12.000 de volume, a fost reorganizată pe baza unor criterii științifice noi. În același timp s-a început întocmirea unui nou sistem de cataloage, la redactarea căruia a participat întregul colectiv de profesori²⁷.

Probabil în această perioadă au fost scrise cele 7 volume mari denumite „Catalog științific”²⁸, în care unele înregistrări ajung pînă în anul 1943, bibli-

²³ Joseph Fr. Trausch, *op. cit.*

²⁴ „Catalogus Bibliothecae Gimnasii Coronensis Librorum ... partim auctoribus Transilvanis ...”, Anno 1830, Arhiva Bisericii Negre, T.q. 143.

²⁵ Julius Gross, *Geschichte des ev. Gymnasiums A.B. in Kronstadt*, Kronstadt, Göts Sohn, 1898, p. 80—81.

²⁶ *Program des ev. Gymnasiums in Kronstadt*, 1851/52, Kronstadt, Gött, 1852.

²⁷ Julius Gross, *Geschichte des ev. Gymnasiums A.B. in Kronstadt*, Kronstadt, Göts Sohn, 1898, p. 80—81.

²⁸ „Wissenschaftlicher Katalog”, *Arhiva Bisericii Negre*, IV Hp 80 1/7.

otecarul fiind atunci profesorul Salmen. Cărțile sînt înregistrate după conținut, fiind împărțite în 15 științe, care la rîndul lor cunosc circa 120 de subgrupe de gradul 2 și 3. În ceea ce privește principiul împărțirii științelor în grupe și subgrupe, aceste cataloage se aseamănă foarte mult cu un catalog sistematic modern.

În anul 1869, sistemului de cataloage i se adaugă „Catalogul manuscriselor”²⁹, început la îndemnul lui Trausch³⁰. În acest catalog, manuscrisele bibliotecii au fost grupate pe probleme.

Pînă în anul 1869, conform unei vechi tradiții, cărțile bibliotecii au fost procurate exclusiv de către presbiteriul bisericii evanghelice „fără știrea și voința profesorilor”³¹.

În urma acestui fapt, biblioteca școlară n-a putut să-și completeze fondul cu opere științifice moderne, corespunzătoare cerințelor vremii și necesare procesului de învățămînt. Astfel, la sfîrșitul anului școlar 1869, cu ocazia unei inspecții făcute școlilor din Brașov, s-a cerut în mod energic schimbarea acestui mod de procurare a cărților, „biblioteca fiind o bibliotecă școlară și achiziționarea cărților o chestiune școlară”³².

În anul școlar 1872/73 biblioteca gimnaziului cumpără pentru 1.400 florini vestita colecție de manuscrise și cărți a istoricului brașovean Joseph Fr. Trausch, colecție care cuprindea în total 3213 piese, din care cea mai mare parte s-a păstrat pînă în prezent.

În următorul an școlar biblioteca face public catalogul original de manuscrise și cărți colecționate, întocmit de Trausch³³.

Merită subliniat cu deosebire faptul că Trausch avea în colecția sa și cărți românești. Dintre acestea redăm unele titluri în ortografia originală din catalog:

- Aricescu, *Istoria Campulungului*, București, 1855
- Balacescu, *Pulêrea armata și arta militară*, Jassy, 1844
- Bălcescu, Nic., *Magazinu istoricu pentru Dacia*, București, 1845
- Baritz și Munteanu, *Wörterbuch (Dicționar)*, Kronstadt, 1854
- *Documente istorice despre starea politică schi hieratică din Transilvania*, 1850
- Orghidan, R., *Omu și una de nepsii*, Brasiovu 1838
- Papiu, Florian (Ilarian!), *Istoria Romanilor din Dacia superioare*, Vienne, 1851, 2 vol.
- *Protocolul adunării generale a națiune române*, 1848, 15/3 mai

Dorim să atragem atenția asupra faptului că Trausch a alcătuit una din primele colecții de documente privitoare la istoria românilor, rămasă în manuscris, care se păstrează și astăzi³⁴.

Începînd cu publicarea catalogului lui Trausch, biblioteca gimnaziului „Honterus” din Brașov va face tot mai mult cunoscute colecțiile sale, intrînd

²⁹ „Manuscripten-Catalog der Bibliothek des Kronstädter ev. Gymnasiums A.B., 1869. Arhiva Bisericii Negre, IV Hp 79.

³⁰ Trausch, *op. cit.*, cuvînt înainte.

³¹ Julius Gross, *op. cit.*, p. 111–112.

³² *Ibidem*, p. 111–112.

³³ *Handschriften. Nach J. F. Trauschs Originalkatalog*, (Brașov, 1873), Biblioteca Muzeului județean Brașov, 37/P 94.

³⁴ Arhiva Bisericii Negre, T.q. 82.

astfel în viața publică, fie prin expoziții de cărți, fie prin tipărirea diferitelor cataloage, care vor apare în a doua jumătate a sec. al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea.

Deoarece spațiul nu permite o amplă descriere a acestor cataloage tipărite, ne vom rezuma la o simplă enumerare a lor:

- În 1880 apare „Catalogul secției beletristice și de știință popularizată a bibliotecii gimnaziului din Brașov”³⁵, cu un regulament de bibliotecă expus în 12 paragrafe în introducerea catalogului.
- În 1883 apare „Catalogul tipăriturilor din perioada Reformei, expuse de biblioteca gimnaziului din Brașov...”³⁶. Acest catalog, pe lângă descrierea cărților, inclusiv a însemnărilor manuscrise din ele, conține date biografice despre autorii lor și despre profesorii școlii. Autorul catalogului a fost bibliotecarul Julius Gross, care mai târziu a devenit rectorul școlii.
- În anul 1888, același Julius Gross tipărește lucrarea „Contribuții privitoare la cea mai veche istorie a bibliotecii gimnaziului”³⁷, în a cărei anexă publică primele cataloage ale bibliotecii din anii 1575—1705.
- În anii 1898, 1900 și 1903 au apărut cele trei volume ale catalogului manuscriselor colecționate de Trausch, întocmite de bibliotecarul Dr. Oskar Netoliczka³⁸, iar în anii 1906 și 1907 cele două volume ale „Catalogului bibliotecii profesorilor gimnaziului „Honterus”, prima parte redactată de „asistentul de bibliotecă” Gustav Kamner”³⁹, cea de a doua de bibliotecarul Dr. Oskar Netoliczka. Cărțile românești enumerate în acest catalog, denotă preocupările bibliotecii pentru a fi la curent îndeosebi cu publicațiile istorice:
 - Hajdeu Joanu-Vodă *cellu cumplitu*.
 - Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, 31 vol., București, 1880—1903.
 - Ilarianu, A.P. — *Vieța operele și ideele lui Georgiu Sincai din Sinca*, București, 1869.
 - Jarcu, Dimitrie, *Repertoriu chronologicu sau Catalogu generalu de cărțile române*. București, 1865.
 - Petrescu, Ghenadie, Sturdza Dimitrie A, Sturdza D.C. și Colescu-Vartic, *Acte și documente relative la istoria renăsceri Romaniei*, București, 1841.
 - Kogălniceanu, M., *Proiectu de constituțiunea principatelor unite Moldavia și terra românesacă*, Iassi, 1861.

³⁵ „*Katalog der belletristischen und populärwissenschaftlichen Abteilung der evang. Gymnasialbibliothek A.B. in Kronstadt*”, Kronstadt, Gött & Sohn, 1880, 93 p.

³⁶ Julius Gross, *Katalog der von der Kronstädter Gymnasialbibliothek bei der 400-jährigen Luther-Feier in Kronstadt ausgestellten Druckwerke aus dem Reformationszeitalter*, Kronstadt, Gött & Sohn, 1883, 64 p.

³⁷ Julius Gross, *Zur ältesten Geschichte der Kronstädter Gymnasialbibliothek*, Hermannstadt, W. Krafft, 1888, 120 p.

³⁸ Oskar Netoliczka, *J. F. Trauschs Handschriftenkatalog*, vol. 1—3, Kronstadt, Gött & Sohn, vol. 1, 1898, 143 p., vol. 2, 1900, 100 p., vol. 3, 1903, 63 p.

³⁹ Gustav Kamner, *Handkatalog der Lehrerbibliothek des Honterusgymnasiums*, Brassó, J. Gött & Sohn, 1906, 146 p.

După construirea noului gimnaziu (Spitalul materno-infantil de azi), în 1913 în noua clădire a fost găzduită și biblioteca școlară, iar în vechea clădire s-a amenajat Muzeul săsesc al Tării Birsei, fondat în 1908, în al cărui depozit s-au transferat colecția de antichități a gimnaziului precum și toate documentele breslelor⁴⁰.

În anul școlar 1914/15 fondul bibliotecii număra 33.415 volume, aceasta fiind ultima cifră exactă pe care o cunoaștem privind mărimea fondului de cărți⁴¹.

În anul 1930 Erich H. Müller publică lucrarea „Colecția muzicală a bibliotecii din Brașov”⁴², care conține o evidență a cărților de muzică din bibliotecă din perioada de după Reformă⁴³.

În timpul celui de al doilea război mondial, în clădirea gimnaziului „Honterus” a fost instalat un spital militar. În această perioadă unele cărți s-au pierdut iar cele care s-au păstrat au fost depozitate în Biserica Neagră. În anul 1948, în urma reformei învățământului, gimnaziul „Honterus” a fost desființat și transformat în Liceul mixt german și apoi în „Școala medie nr. 2 cu limbă de predare germană”, iar cărțile au fost împărțite în trei părți: o parte la Arhivele Statului, alta la arhiva documentară a Bisericii Negre, iar cele potrivite unui fond documentar de bibliotecă școlară (în total 11.150 volume) au fost transferate bibliotecii Școlii medii nr. 2, unde profesorul de muzică Walter Schlandt, bibliotecar până în 1955, a reorganizat o parte a cărților după criterii științifice și a scris un nou registru de inventar.

Între 1957—1961 acest fond a fost reorganizat de bibliotecara Mari-anne Siegmund conform clasificării zecimale universale — sistem de organizare obligatoriu pentru toate bibliotecile din țara noastră — și biblioteca a fost înzestrată cu un catalog alfabetic și sistematic modern pe fișe.

În anul școlar 1960/61, în urma unificării școlii germane cu Liceul nr. 1, biblioteca a fost mutată în clădirea liceului „Andrei Șaguna”, unificându-se astfel cele două biblioteci mari, fiecare posedând peste 20.000 de volume.

⁴⁰ Dr. Oskar Netoliczka, *Zur Geschichte der Honterusschule im letzten Vierteljahrhundert (1898—1925)*, Kronstadt, 1925, p. 12—13.

⁴¹ Julius Gross, *Programm des ev. Gymnasiums A.B. zu Kronstadt, 1914/15*, Brassó, Brüd. er Schneider & Feminger, 1915, p. 15.

⁴² Erich H. Müller, *Die Musiksammlung der Bibliothek zu Kronstadt*, Kronstadt, Gött, 1930, 176 p.

⁴³ cf. *Siebenbürgische Vierteljahrsschrift. Korrespondenzblatt des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde*, Hermannstadt, An. 54, 1931, 3, p. 225.

BEITRÄGE ZUR GESCHICHTE DER BIBLIOTHEK DES HONTERUSGYMNASIUMS AUS BRAȘOV (KRONSTADT)

(ZUSAMMENFASSUNG)

Die Verfasserin schildert die Entwicklung der ältesten Schulbibliothek des Landes, die im Jahre 1543 durch den grossen Humanisten Johannes Honterus durch Vereinigung älterer Bücherbestände sowie durch Neuanschaffungen gegründet wurde.

Anhand der alten Bibliothekskataloge aus den Jahren 1575–1668 wird Anzahl und Ordnungssystem der Bücher beschrieben. Nach den bedeutenden Verlusten durch den grossen Brand von 1689 wuchs der Bücherbestand durch Schenkungen ständig an. Seit Ende des 18. Jahrhunderts wurde eine Neukatalogisierung nötig, die zuerst systematisch, später auch alphabetisch durchgeführt wurde. Erst ab 1857 wurde ein Zettelkatalog angelegt.

Für die „Transsylvanica“ und für die Handschriften wurden Spezialkataloge ausgearbeitet, während der gesamte Bücherbestand in einem ausführlichen „Wissenschaftlichen Katalog“ erfasst wurde, der bis 1943 geführt wurde.

In der 1872/73 erworbenen wertvollen Bücher – und Handschriftensammlung von Joseph Fr. Trausch (1796–1871) befanden sich auch rumänische Bücher sowie Handschriften und Urkundenabschriften über die Geschichte der Rumänen.

Mehrere gedruckte Kataloge machten grosse Teile des Bücherbestandes weitesten Leserkreisen bekannt: Belletristik, populärwissenschaftliche Werke, Drucke aus der Reformationszeit, Trauschs Bücher – und Handschriftensammlung, sowie die Musiksammlung.

Abschliessend geht die Arbeit kurz auf das Schicksal der Bücher aus der Bibliothek des Honterusgymnasiums nach dem Zweiten Weltkrieg ein.